

Kultur- og kirkedepartementet
Postboks 8030 Dep
Akersgt. 59
0030 OSLO

Postboks 535 Sentrum
0105 Oslo

Kontoradresse:
Rådhusgata 1-3

Telefon: 23 08 15 00
Faks: 23 08 15 01

www.ovf.no
e-mail: ovf@ovf.no
Org.nr. 970 955 569

Ingrid Vad Nilsen / Per-Otto Gullaksen

Vår dato: 19.03.2009
Deres dato: 12.02.2009
Vår ref. 09/568-2 ese
Deres ref: 2008/00086 KIA POG
Merk:
Gradering:

Pilegrimsmotivet som nasjonal satsing. Høringsuttalelse.

Opplysningsvesenets fond viser til rapporten "På livets vei. Pilegrimsmotivet – et nasjonalt utviklingsprosjekt" med frist for uttalelse 15. april 2009.

Ovf har fått forlenget høringsfrist, slik at høringsuttalelsen kunne legges frem for styret i møte 28. april 2009.

Oppsummering av fondets synspunkter

Opplysningsvesenets fond er i utgangspunktet positive til at det satses på å utvikle pilegrimsvirksomheten i Norge. I den grad fondet har eiendommer langs eksisterende eller planlagte nye leder, er det av interesse for fondet å vurdere om disse kan legges til rette for pilegrimsformål. Fondet er imidlertid reservert når det gjelder forslaget om at fondet skal erverve de regionale og det nasjonale pilegrimssenteret, samt Nidaros Pilegrimsgård (tiltak 4, 5 og 14), og leie disse rimelig ut til pilegrimsformål. De fleste av lokaliseringene som foreslås, er lagt til eiendommer som huser eksisterende virksomhet av ulike slag og som er i privat eller offentlig eie. Utredningen tar ikke opp de mange spørsmålene knyttet til praktiske, økonomiske og administrative konsekvenser av forslaget om at disse eiendommene skal overtas og eies av fondet og deretter leies ut rimelig. Fondets lovgivning, instruksjer og retningslinjer for eiendomsforvaltningen og investeringer vil kunne være til hinder. Det fremgår ikke om nevnte eiendommer er tenkt overført vederlagsfritt til fondet.

Fondets eventuelle rolle i pilegrimsprosjektet må uansett sees i sammenheng med fondets samlede oppgaver og forpliktelser.

Kort om arbeidet og hovedelementer i rapporten

Arbeidet har pågått konsentrert i perioden januar – desember 2008, og rapporten er ført i penn av Per Kvistad Uddu på oppdrag fra Kultur- og kirkedepartementet (KKD). Sentralt i arbeidet har stått en lang rekke med dialogmøter med ulike aktører i offentlig sektor, kirken, pilegrimsmiljøer, reiseliv, internasjonale miljøer og andre. Disse har gitt innspill til arbeidet og rapporten slik den foreligger.

Opplysningsvesenets fond har kun deltatt på ett slikt dialogmøte, avholdt 27.5.2008. De forslag som er fremsatt i rapporten, og som berører Opplysningsvesenets fond, har ikke vært drøftet med fondet.

Rapporten har til sist et omfattende sett av anbefalinger, med til dels helt konkrete tiltak, supplert med både budsjett og tidsplan.

Kort om Opplysningsvesenets fond, historie og dagens rolle og oppgaver

Opplysningsvesenets fond ble etablert i 1821, og er en stiftelseslignende innretning og et eget rettssubjekt. Virksomheten består i dag av eiendoms- og finansforvaltning. Ovf ble i 2001 skilt ut fra kirkeavdelingen i Kultur- og kirkedepartementet (KKD) med et eget forvaltningsorgan, og har styre oppnevnt av KKD. Eiendomsmassen har sitt opphav i prestegårdseiendommene, og fondet er en av landets største grunneiere, og landets nest største eier av fredet og verneverdig bygningsmasse. Avkastningen fra fondet går i sin helhet til kirkelige formål. Lov om Opplysningsvesenets fond fra 1996 fastslår blant annet at fondets verdier skal bevares og gi avkastning, i samsvar med Grunnloven § 106. Det er tvilsomt om denne formålsbestemmelsen gir rom for deltakelse i de foreslåtte tiltak. For fondet gjelder også avkastningskrav i instruks og retningslinjer for eiendomsforvaltning og ved investeringer.

Ovf har en lang historie og en omfattende portefølje av eiendommer med stor kirke- og kulturhistorisk verdi. Ovf har et særskilt ansvar for prestegårdshistorie, og har etablert en kulturminnestrategi for fondets eiendomsportefølje. Kulturminnestrategien har to hovedtemaer; forvaltning og formidling. Det er et overordnet mål at kultureiendommer i fondets eie skal være i aktiv bruk, enten til dagens formål eller til ny hensiktsmessig virksomhet, og det er et mål at eiendommenes rike historie skal dokumenteres og formidles.

Pilegrimsledene og prestegårdene er knyttet til samme nasjonale historie fra middelalderen og fram til i dag: kristendommens inntog og utvikling i Norge. Felles satsing rundt pilegrimsledene vil derfor kunne bidra til at enda mer av den felles historien kan bli ivarettatt og formidlet til generasjonene etter oss.

Opplysningsvesenets fond – mulig rolle i en nasjonal pilegrimssatsing

Vi har gjennomgått rapportens mange forslag og tiltak, med spesiell vekt på tiltak der fondet og våre eiendommer enten er nevnt spesielt eller kan inngå i en realisering av pilegrimssatsingen. Tiltakene gjennomgås og kommenteres nedenfor i den rekkefølge de fremgår av rapporten.

Infrastruktur

Tiltak 2a:

Utredningen nevner at det kan etableres tilskuddsordninger der støtte kan gis til

- overnattingssteder langs leden
- spisesteder langs leden
- helhetlige pilegrims- og reiselivsprodukter av høy kvalitet knyttet til vandringene
- Stimulerings- incentivordninger etableres for aktører som vil bygge om låver, sælehus, andre gårdsbygg og andre hus til pilegrimsovernatting

Ovf eier flere prestegårder som ligger i ledene og som kan være egnet til både overnatting og bespisning. Der fondet også har forpaktningseiendommer med en forpakterfamilie som bor på eiendommen, kan både overnatting og serveringstilbud tenkes å være en interessant tilleggsnæring til gårdsdriften.

”Konfirmantsalen” i sidebygningen på Veldre prestegård i Ringsaker er eksempel på at en prestegårdsbygning allerede er tatt i bruk som overnattingssted i pilegrimsleden. Ovf har interessante eiendommer fra sør til nord som kan ligge i ledene, og det kan være av interesse for Ovf å delta i utviklingen av disse produktene og kunne knytte prestegårder med egnet beliggenhet til pilegrimsledene der det ligger til rette for det.

Som vedlegg følger oversikt over prestegårder som ligger langs ledene.

Tiltak 2b:

Her foreslås bygging av 10 *pilegrimsherberger* på steder med manglende overnattingsmuligheter.

Det bør gjøres en vurdering av om Ovf har bygninger eller tomter på egnede steder som kan brukes i slik sammenheng.

Tiltak 2j :

Nye pilegrimsleder. Det foreslås igangsatt et arbeid for å etablere nye leder og for å knytte ledene sammen til et helhetlig nettverk, både nasjonalt og internasjonalt.

Ovf er positive til at det arbeides med å få fram nye leder. I tillegg til eiendommer som Ovf eier i de allerede godkjente ledene, ser fondet det som interessant å knytte prestegårder som ligger langs kysten til pilegrimsledene, der dette er mulig. Ovf ser også muligheter for samarbeid med andre som driver turist-/overnattingsvirksomhet langs kysten. Avaldsnes prestegård og Selje prestegård er eiendommer i Ovfs eie som er spesielt interessante i denne sammenheng, da de representerer viktig kirke- og kulturhistorie av nasjonal betydning.

Nasjonalt pilegrimssenter**Tiltak 4:**

Utredningen konkluderer med at "det bør etableres et *nasjonalt senter ved pilegrimsmålet, Nidarosdomen*. Senteret bør hete "Trondheim nasjonale pilegrimssenter" og skal være finansiert med nasjonale midler fra Kultur- og kirke departementet. Senteret bør ligge på det såkalte "Magasinet", og i likhet med de regionale sentrene bør dette bygget overtas av Opplysningsvesenets fond og leies ut rimelig til formålet".

Opplysningsvesenets fond er reservert når det gjelder forslaget om at fondet skal erverve eiendommen og leie denne rimelig ut til pilegrimsformål. Eiendommen eies allerede av Staten v/Statsbygg, og fondet ser det ikke nødvendig med et eierskifte.

Nidaros pilegrimsgård**Tiltak 14:**

Utredningen foreslår at "*Nidaros Pilegrimsgård* bør overtas av Ovf, og etablere en formell samarbeidsavtale med Trondheim nasjonale pilegrimssenter. Etter hvert legges Nidaros Pilegrimsgård under det nasjonale senteret."

Nidaros pilegrimsgård er lokalisert i "Marinen", nabobygningen til "Magasinet", begge beliggende like ved Nidaros domkirke.

Ovf er også for dette tiltaket reservert når det gjelder overtakelse av eierskapet til eiendommen, og rimelig utleie til pilegrimsformål. Eiendommen eies allerede av Staten v/Statsbygg, og fondet ser det ikke nødvendig med et eierskifte.

Regionale pilegrimssentra**Tiltak 5 a-h:**

Rapporten foreslår etablering av til sammen 8 regionale pilegrimssentra. Disse foreslås lokalisert til Stiklestad, Dovre, Hundorp, Gran, Rendalen / Hamar, Oslo, Stavanger og Røldal. Senteret på Stiklestad er planlagt til Verdal prestegård, som eies av Opplysningsvesenets fond. Her pågår allerede arbeid med etablering og tilpasninger til formålet. Fondet er positiv til bruk og utvikling av eiendommen til dette formålet.

Flere av de øvrige stedene er sentrene tenkt lagt til eiendommer som er i privat eie. Andre steder er det foreslått lokalisering til offentlige eiendommer som i dag huser andre formål. Felles for alle stedene er at de har stor historisk og kulturell verdi, og at det ikke uten videre er lett å få tillatelse til bygningsmessige tiltak som ombygging, tilbygg eller nybygg for å huse de nye funksjonene.

Utredningen omtaler ikke de enkelte eiendommers muligheter til å innpasse de nødvendige funksjoner, behov for bygningsmessige tiltak, driftskonsept eller økonomiske aspekter knyttet til investeringsbehov og driftskostnader. Vi vil også spesielt peke på at en eiendomsoverdragelse til Opplysningsvesenets fond, slik det er foreslått i rapporten, ikke uten videre vil være ønsket av dagens eiere. Et slikt eierskap kan også i noen tilfeller svekke et lokalt og frivillig engasjement, og det vil være krevende å etablere gode driftsavtaler som sikrer at de driftsansvarlige opplever et reelt eierskap til både de materielle og de immaterielle verdiene som skal forvaltes. De økonomiske konsekvenser for Ovf er ikke berørt i rapporten, men det er helt klart snakk om betydelige beløp både til kjøp av eiendommene og til nødvendige tilpasninger.

Ovf var i 2008 i dialog med eierne av Granavolden Gjæstgiveri om et mulig kjøp av eiendommen. Det er her tenkt opprettholdt en funksjon som kurs / konferansted, samt lokaler for kirkekontor og pilegrimssenter. Kirkelige virksomheter som er kontaktet, har imidlertid i liten grad meldt interesse for bruk av Granavolden til kurs og konferanser, noe som svekker fondets overordnede mål med prosjektet om å sørge for lokaler til kirkelige formål. Våre første vurderinger av bygningsmassen viser også et stort investeringsbehov for å dekke de aktuelle funksjoner, og det er krevende å forrente slike investeringer gjennom driften. Erfaringene fra vurderingene av Granavolden gir en pekepinn om de utfordringer som er knyttet til eierskap og utvikling av de regionale pilegrimssentra.

Etablering av utvalg

Nasjonalt pilegrimsutvalg

”Det er naturlig å ha et nasjonalt pilegrimsutvalg som en del av den nye pilegrimsmodellen for norsk pilegrimsliv. Dette utvalget bør ha en bred sammensetning, både geografisk og kompetansemessig. De viktigste ”pilegrimsregioner” bør være representert, og utvalget bør avspeile bredden i den nye norske pilegrimsmodellen, med kompetanse fra kirken, det offentlige, reiselivet, kulturlivet og det frivillige. Det bør utvikles et klart mandat for utvalget”

Tiltak 8a:

”Det oppnevnes et nasjonalt pilegrimsutvalg bestående av sju representanter, der KKD oppnevner leder samt en representant, Kirkerådet en representant, reiselivet en representant, Pilegrimsforeningen St. Olav en representant, bispedømmerådene en representant og serverings- og overnattingsstedene en representant”

Ovf slutter seg til forslaget om oppnevning av et bredt sammensatt nasjonalt pilegrimsutvalg. Dersom Ovf skal være delaktig på eiersiden, slik som utredningen legger opp til, bør **Ovf være representert i det nasjonale pilegrimsutvalget.**

Kultur og forskning

Tiltak 9d:

Pilegrimsmuseum:

Utredningen går inn for at det startes et forprosjekt for planlegging av et norsk pilegrimsmuseum tiknyttet Trondheim nasjonale pilegrimssenter.

Ovf ser positivt på etablering av et slikt museum. Det bør samtidig vurderes om det til et slikt museum også kan knyttes en avdeling med prestegårdsmuseum. Pr i dag er det et prestegårdsmuseum under etablering på Nesset prestegård i Romsdalen. Dette er et samarbeidsprosjekt mellom Romsdalsmuseet, Nesset kommune og Ovf.

Samarbeid med reiselivet

Tiltak 16a:

Utredningen foreslår at et ”*Pilegrims- og reiselivsutvalg*, et formalisert samarbeid mellom det nasjonale pilegrimssenteret og Innovasjon Norge etableres ”

Ovf er positive til et slikt formalisert samarbeid. Ovf har flere eiendommer spredt over hele landet som kan ha interesse ved utvikling av reiselivsprodukter. I tillegg til at eiendommene har potensial for opplevelsesturisme, forvalter Ovf naturgitte kvaliteter som er blant de viktigste satsingsområdene til Innovasjon Norge: Fjord og fjellandskap, fjell og villmark, kysten og kystkulturen.

Oppsummering

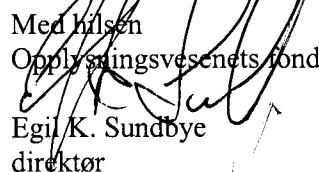
Som det fremgår av denne høringsuttalelsen, er Ovf positive til utviklingen av pilegrimsledene. Flere av fondets eiendommer ligger langs ledene, og kan være en ressurs for å dekke ulike behov for pilegrimene.

Ovf er i rapporten foreslått med en viktig eierskapsrolle i pilegrimsprosjektet som eier av Nidaros Pilegrimsgård, det nasjonale pilegrimssenteret i Nidaros og eier av åtte regionale pilegrimssentre.

Som det framgår av våre bemerkninger ovenfor, er vi reserverte til disse forslagene. Dagens eierskap til disse er ikke belyst i rapporten og det er neppe uten videre klart at dagens eiere ønsker å avhende sine eiendommer. Ovf ser det imidlertid ikke som spesielt viktig at alle sentrene har samme eier.

Det er en avgjørende forutsetning for Ovf's eventuelle eierskap at finansieringen legges tilrette. Det må antas at eierskapet vil kreve betydelige investeringer og at det vil påløpe årlige driftskostnader.

Fondets økonomiske forpliktelser til ulike kirkelige formål går allerede ut over den økonomiske bæreevne i et normalår. Fondets eventuelle rolle i pilegrimsprosjektet må med andre ord sees i sammenheng med fondets samlede oppgaver og forpliktelser. Dersom fondets overtakelse av eiendommer ikke er tenkt vederlagsfritt, kan fondet ikke tilrå at den foreslåtte rolle realiseres. Alternativt vil det måtte gjøres kraftige prioriteringer i forhold til gjeldende oppgaver og forpliktelser.

Med hilsen
Opplysningsvesenets fond

Egil K. Sundbye
direktør

Vedlegg:

Angående uttalelse vedrørende pilegrimsleder, ref. 09/568-2ese

Prestegårder langs pilegrimsleder

Det er gjort en foreløpig registrering av aktuelle prestegårdseiendommer som ligger inntil/i nærheten av en pilegrimsled og som fortsatt eies av Ovf.

Nordfra mot Trondheim

- Snåsa prg

St Olofs led

- Verdal prg
- Verdal kap
- Nedre Stjørdal kap
- Nedre Stjørdal prg
- Øvre Stjørdal prg

Trysil – Østerdal

- Skogstua og evt. Eltos-godset i Trysil. Skogshusvær kan leies ut til overnatting.
- Eidskog prg

Gudbrandsdalsleden - Øst

- Skedsmo prg
- Ullensaker prg
- Eidsvoll prg
- Furnes prg
- Veldre prg. Prestebolig m/ konfirmantsalen i fondets eie.
Gårdsbruk solgt
- Ringsaker prg
- Biri prg (Planteskole)
- Fåberg prg
- Øyer prg. Prestebolig med møtelokale i fondets eie.
Gårdsbruk solgt
- Ringebu prg
- Sør-Fron prg
- Nord-Fron prg
- Sel prg
- Dovre prg
- Selbu prg. Prestebolig beholdt.
Gårdsbruk solgt
- Meldal prg
- Melhus prg

Gudbrandsdalsleden – Vest

- Hole prg
- Jevnaker prg. Prestebolig beholdt. Gmlt tun inntakt.
Gårdsbruk solgt.
- Vestre Toten prg. Prestebolig beholdt. Gårdsbruk solgt.

Tønsberg – Oslo

- Borre prg.
- Lier prg
- Røyken prg
- Asker prg

Svenskegrensa – Oslo

- Idd prg
- Tune gml. prestebolig
- Rygge prg. Prestebolig beholdt. Gårdsbruk solgt.
- Skjeberg prg

Valdresveien

- Vestre Slidre prg.
- Nord-Aurdal prg. Gårdsbruk solgt. Prestebolig beholdt.

Telemarksveien mot Røldal

- Seljord prg. Gårdsbruk solgt. Prestebolig beholdt.
- Vinje prg
- Røldal prg. Gårdsbruk solgt. Prestebolig beholdt